

VALERIJA DAMEVSKI

Valerije Damevski

Razmjerno često svesci Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu, muzejskoga znanstveno-stručnoga godišnjaka, a tako je bilo i sa svescima istoga glasila u serijama koje su mu prethodile, bili su posvećivani pojedincima, poglavito zaslužnim stručnim djelatnicima, kao znak priznanja za njihov doprinos Muzeju što su ga ostvarili dugogodišnjim radom u toj ustanovi. U pitanju su ponajviše redoviti svesci Vjesnika, prigodno nadopunjeni odgovarajućim uvodnicima, odnosno životopisima te popisom objavljenih radova onih kojima se na takav način željelo iskazati priznanje. Generaciji istaknutih muzejskih stručnjaka koji su u zagrebačkom Arheološkome muzeju djelovali u dužem razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata pripada i kolegica Valerija Damevski. Premda se i piscima ovog uvodnika ponekad čini da se njezin odlazak iz aktivne službe zbio nedavno, činjenice ipak govore drukčije, jer je ona već godinama u zasluženoj mirovini. Preostaje stoga prebirati po sjećanjima te se s nostalgijom prisjećati zajednički provedenih trenutaka i suradnje u ostvarivanju mnogih muzejskih projekata, gotovo

svakodnevnih druženja i prijateljskih razgovora, ali i korisnih kolegijalnih savjeta. Premda je i prije bilo mnogo prigoda za realiziranje inicijative koju sada želimo ostvariti, to činimo tek sada pa je stjecajem okolnosti ona posljednja od pripadnika malobrojne poratne generacije muzejskih stručnjaka kojoj posvećujemo svezak muzejskoga godišnjaka. Sa zadovoljstvom joj stoga posvećujemo XXXXI. svezak časopisa kojemu je tijekom mnogih godina i sama bila suradnikom, pridonoseći svojim vrijednim i zanimljivim prilogima njegovu teško stečenom ugledu.

Valerija Damevski rođena je 19. IX. 1925. god. u Cerniku nadomak Gradiške i izdanak je ugledne cerničke obitelji koja je imala posjed u blizini nadaleko od poznatog franjevačkog samostana, odnosno tamošnjeg dvorca grofova Kulmer. U obližnjoj Gradiški pohađala je gimnaziju, a u istom je gradu i maturirala.

Listajući njezin razmjerno tanki dossier u pismohrani Arheološkog muzeja u Zagrebu, samo je donekle moguće naslutiti veličinu njezina doprinosa Muzeju i rezultate koje je ostvarila požrtvovnošću i svestranim radom tijekom nekoliko desetljeća provedenih u ustanovi kojoj je bila na osobiti način privržena i kojoj je podarila mnogo truda i ljubavi. Prema njezinim šturim biografskimh podacima moguće je bilo doznati da je isprva, u vremenu od 1. X. 1947. do 1. X. 1950. god., radila u Poduzeću za distribuciju Kotarskog saveza poljoprivredne zadruge Nova Gradiška. S Arheološkim muzejem u Zagrebu prve je kontakte ostvarila radeći od 1952. god. kao volonter, a zatim kao honorarni preparator (četiri radna sata dnevno) u razdoblju od 2. XI. 1953. do 10. X. 1957. god. Ugovori o toj honorarnoj službi u tim, u svakom pogledu, oskudnim i teškim godinama često su produživani, uglavnom svakih šest mjeseci. U međuvremenu je upisala arheologiju te 23. VI. 1956.

god. diplomirala VI. (arheološku) grupu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prema ondašnjem planu studiranja od diplomskih ispita polagala je prethistoriju, slavensku arheologiju i klasičnu arheologiju, a na godišnjim ispitima kolegije kojima je naslov bio opća historija staroga vijeka, narodna historija, uvod u etnologiju, epigrafija, latinski jezik, opća pedagogija, metodika, njemački jezik te predvojnička obuka. Na njezinoj diplomi su potpisi Mate Hraste, dekana te rektora Sveučilišta Z. Bujasa. Od 1. XI. 1957. god. stalno je bila zaposlena u Arheološkome muzeju u Zagrebu, najprije kao pripravnik bibliotekar, a zatim i kao kustos. Prema opisu poslova bilo joj je povjereno *rukovođenje stručnom bibliotekom muzeja, revizija i sređivanje stanja u biblioteci, inventiranje publikacija i kartiranje, rad na administraciji oko zamjene i otpreme publikacija, suradnja na sređivanju depoa antike te učestvovanje na terenskim istraživanjima u Varaždinskim Toplicama*. U ocjeni njezina rada napisana je napomena – »Naravno se ističe«, a u formularu naslovljenom »*Personalni list*» 5. ožujka 1960. god. navedeno je – »Učešće u NOB-i: nije učestvovala.«

Stručni ispit za zvanje kustosa položila je 29. XII. 1960. god. pred komisijom u kojoj su bili dr. Ivan Bach, savjetnik Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, kao predsjednik, zatim Marijana Gušić, ravnateljica Etnografskog muzeja u Zagreb i dr. Stjepan Čanađija, ravnatelj Hrvatskog narodnog zoološkog muzeja, kao članovi te Vladimir Janušić kao zapisničar. Na temelju opširno obrazložene molbe za stjecanje zvanja višeg kustosa, na sastanku komisije u kojoj su bili Ivica Degmedžić, Zdenko Vinski i Branka Vikić, održanom 31. III. 1969. god., traženi status joj je priznat te je od tog vremena djelovala s takvim zvanjem. Prema dostupnim spisima razaznaje se, također, da je uz redoviti posao muzejskoga bibliotekara vrlo mnoge poslove obavljala i u muzejskom Antičkom odjelu, posvećujući osobitu pozornost izučavanju problematike u svezi s južnoitalskom produkcijom grčkih vaza (u tom je svojstvu u suradnji s Brankom Vikić-Belančić sudjelovala u realizaciji „zagrebačkog« sveska u glasovitoj međunarodnoj seriji *Corpus vasorum antiquorum*. Stjecajem nepredviđenih okolnosti prvi svezak za područje Hrvatske nije, nažalost, objavljen, ali se u tome konačno ipak uspjelo i svezak bi, uz odgovarajuće dopune, upravo u sljedećoj godini trebao ugledati svjetlo dana. Znanja iz tih oblasti obogaćivala je povremenim studentskim boravcima u južnoj Italiji, poglavito na Siciliji, a također i u Austriji. Autor je nekoliko izložaba s tom tematikom: jedna takva izložba nosila je naziv *Slikarstvo na grčkim vazama južnoitalskih radionica*, bila je postavljena 1977. god. u Šibeniku, a vrlo opsežne izložbe sličnog sadržaja osmislila je i postavila potkraj sedamdesetih godina u Pokrajinskome muzeju u Novom Sadu i na beogradskom Sajmištu, a zatim, s naslovom *Grčke vaze*, 1981. god. i u Arheološkome muzeju Istre u Puli te nizu drugih gradskih središta u Hrvatskoj.

Uz sustavni rad na grčkim vazama iz fundusa zagrebačkog Muzeja V. Damevski je mnogo truda posvetila i proučavanju zbirke antičkog stakla u Arheološkome muzeju u Zagrebu. Osim sustavnog sređivanja antičkog stakla u muzejskom depou i njegova izlaganja u muzejskoj izložbenom postavu, prvi put je muzejsku zbirku stakla dovela u kontekst općenite problematike antičkog stakla, a osobito se to odnosilo na prostor antičke Panonije. Njezinim sustavnim radom na zbirci antičkog stakla dobiven je potpuno novi uvid u proizvodnju i trgovinu stakla u širim, globalnim okvirima, ali i u lokalnim, provincijalnim relacijama. U vezi s radom na proučavanju proizvodnje i trgovine stakla obišla je veliki broj ovdašnjih muzeja, kao i brojne muzejske ustanove u inozemstvu te joj je uspjelo prikupiti relevantnu literaturu o oblicima, tehnikama, procesima proizvodnje, radio-ničkim centrima, vezama među pojedinim radionicama, međusobnim utjecajima, uzorima te zemljopisnoj rasprostranjenosti i vremenskom determiniranju. Iz takvih njezinih aktivnosti rezultirali su, primjerice, sljedeći prilozi:

- a) Elaborat za potrebe nekadašnjeg Fonda za naučni rad SRH za razdoblje 1964–1967. god. s naslovom *Proizvodnja i trgovina rimskog stakla u južnoj Panoniji*: taj elaborat dobio je osobito povoljno mišljenje njegova službenog recenzenta, prof. dr. Mate Suića.

- b) Rad s naslovom *Mediterranska proizvodnja stakla u doba rimskog carstva, s osobitim obzirom na materijal muzejske zbirke*, namijenjen *Vjesniku AMZ-a, ser. 3 sv. V*.
- c) Rad na temi *Italiska i porajnska proizvodnja stakla*: za potrebe rada na toj temi sakupljena je relevantna građa, kao i odgovarajući komparativni materijal.

Rezultate studijskog istraživanja stakla V. Damevski je i u praksi primijenila u postavu stakla u sklopu stalne muzejske izložbe, ali i povremenih izložaba, primjerice izložba *Rimsko staklo iz zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu*, koja je bila priređena 1985. god. Atraktivni dio stalnog izložbenog postava u više je navrata mijenjala te ga, sukladno potrebama, nadopunjavala i osvježavala. Autorica je ili suautorica i niza drugih povremenih izložaba, od kojih bismo, osim prethodno spominjanih izložaba grčkih vaza i rimskog stakla, izdvojili i izložbu rimskog stakla postavljenu u zgradi zagrebačke Privredne banke, a također i izložbu ostvarenu u suradnji sa B. Vikić-Belančić i nizom suradnika iz drugih muzejskih odjela koja je bila naslovljena *Arheološki spomenici s područja Zagreba i bliže okolice*, koja je u izložbenim prostorima zagrebačkog Arheološkog muzeja bila postavljena tijekom jesenskih mjeseci 1980. god. Svakako treba spomenuti i njezin doprinos velikim izložbenim projektima koji su s naslovima *Tesori nazionali della Croazia. Capolavori dei Musei di Zagabria*, odnosno *Arte e cultura in Croazia. Dalle collezioni del Museo Archeologico di Zagabria*, koje su 1991. i 1993. god. bile postavljene u Arezzu i Torinu u Italiji.

Od 1953. god. sudjelovala je u terenskim istraživanjima u Varaždinskim Toplicama, a zatim i u rekognosciranju različitih područja Hrvatskog zagorja i Podravine. U dva navrata, 1955. i 1960. god., u kratkim je kampanjama sudjelovala u prethodnim istraživanjima rimskog ladanjskog kompleksa (*villa rustica*) u Benkovcu pokraj Okučana, nastavivši tijekom sedamdesetih i ranih osamdesetih godina sustavna iskopavanja istog lokaliteta, a potom i njegovu preliminarnu zaštitu. Od 1981. god. istraživala je i drugi kompleks rimske gospodarsko-ladanjske vile u blizini Okučana, u nedalekim Cagama, a tijekom mnogih godina bila je sudionikom u istraživanjima rimske Andautonije, rimskog municipija na području današnjeg sela Ščitarjevo nadomak Zagrebu, gdje je tijesno surađivala s kolegama s muzejskog Antičkog odjela, B. Vikić-Belančić i M. Gorencom.

Valerija Damevski sudjelovala je u istraživanjima nekoliko značajnih arheoloških lokaliteta, kao jedan od sudionika ili kao voditelj radova. Osim prethodno spominjanog iskopavanja rustične vile u Benkovcu, od 1953. god. je tijekom mnogih godina, također u suradnji sa B. Vikić-Belančić i M. Gorencom, aktivno sudjelovala je u istraživanjima rimskog termalnog kompleksa u Varaždinskim Toplicama (*Aquae Iasae*), po mnogim pokazateljima najznačajnijeg arheološkog antičkog lokaliteta na području sjeverozapadne Hrvatske, a obavila je i brojna arheološka rekognosciranja u okolici Tuhovca i Novog Marofa, zatim Varaždina, Ludbrega i Koprivnice s okolnim područjima, kao i na području Virovitice, Đurđevca i dr. Radi boljeg upoznavanja arheološke građe kojom se godinama intenzivno bavila boravila je u Poljskoj i Francuskoj te u Italiji, Austriji i Mađarskoj. Kao gost tuniskog Ministarstva kulture, a u sklopu tadašnje međunarodne kulturne razmjene, zajedno sa A. Rendićem-Miočevićem boravila je u Kartagi, obišavši tom prigodom i druge značajne tuniske arheološke lokalitete te najvažnije tamošnje muzejske arheološke zbirke.

Iz njezina životopisa istaknuli bismo još da je 7. studenog 1978. god. bila promovirana u zvanje muzejskog savjetnika, a također i podatak da je 31. prosinca 1990. god. napustila aktivnu službu, otišavši u zasluženu mirovinu.

Prije nego je započela obavljanje kustoskih poslova radila je u muzejskoj biblioteci. Minucioznim i iznimno savjesnim radom na osobiti je način trajno zadužila muzejsku biblioteku, ali i Muzej koji se bibliotekom uvijek ponosio. Uz inventiranje i katalogiziranje svakog pristiglog sve-ska brinula se za razmjenu i razaslanje muzejskih izdanja i druge odgovarajuće domaće stručne literature, a osobito muzejskoga glasila, *Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu*. Svaka novo-

pristigla knjiga mogla se tada vidjeti na pisaćem stolu u biblioteci na prvom katu muzejske zgrade. Osim stručnog muzejskog osoblja najveću korist od njezina bibliotečnog rada tijekom mnogih desetljeća imali su nebrojeni studenti: za njih je uvijek nalazila dovoljno vremena i strpljivosti, brižno ih upućujući na relevantnu literaturu koja im je bila potrebna u pripremanju ispitne građe.

Ono što će trajno pamtiti svi koji su bili u prilici surađivati s Valerijom Damevski, osim opisanog stručno-znanstvenog djelovanja, svakako su njezine ljudske osobine, vrline koje je teško bilo ne zamijetiti, njezina skromnost, nenametljivost, odgovornost i požrtvornost, ali nadasve svekolika odanost ustanovi u kojoj je provela najveći dio radnog vijeka. Stoga je i zaslužila da joj sa zadovoljstvom posvetimo ovaj najnoviji svezak muzejskoga glasila, časopisa koji je pokrenut prije gotovo 140 godina, a kojemu je na različite načine pružila i značajan osobni doprinos.

BIBLIOGRAFIJA

- ČEČUK, B. 1984 – Damevski, Valerija. *Likovna enciklopedija Jugoslavije*, I. Zagreb, 1984: 290.
- MAROVIĆ, M. 1988 – Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu (Bibliografija 3. serije Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu). *VAMZ*, 21/1988: 136.
- STIPČEVIĆ, A. Bibliografija antičke arheologije u Jugoslaviji, I-II. *PosIzdCBI*, 26, 7/1, 1977; 260-262, 972.
- STIPČEVIĆ-DESPOTOVIĆ, A. Damevski, Valerija. *Hrvatski biografski leksikon*, 3. Zagreb, 1993: 197-198
- VALENTIĆ, F. 2006 – Damevski, Valerija. *Novogradiški biografski leksikon*. Nova Gradiška, 2006: 47.

Ivan MIRNIK – Ante RENDIĆ-MIOČEVIĆ

VALERIJA DAMEVSKI – BIBLIOGRAFIJA RADOVA

1970.

- Andautonija, Šćitarjevo – antičko naselje. [Résumé:] Andautonia. Šćitarjevo, en Croatie. *AP*, 12/1970 143–137, 215 + T. 42.

1971.

- Crvenofiguralne vaze iz apulskih radionica u Arheološkom muzeju u Zagrebu. I. dio. Summary: Red-figured Vases from the Apulian Workshops in the Archaeological Museum in Zagreb. *VAMZ*, 3.s., 5/1971: 75–96 + 16 T.

1973.

- Aquae Iasae, Varaždinske Toplice, istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi u 1973. godini. R.S. de Croatie. *AP*, 15/1973: 81–82, 193, + T. 52–54. * Koautor: Marcel GORENC. 239–251 + 16 T.
- Crvenofiguralne vaze iz apulskih radionica u Arheološkom muzeju u Zagrebu. II. dio. Summary: Red-figured Vases from the Apulian Workshops in the Archaeological Museum in Zagreb. *VAMZ*, 3.s., 6-7/1972–73: 239–251 + 16 T.

1974.

- Crvenofiguralne vaze iz apulskih radionica u Arheološkom muzeju u Zagrebu – III dio. [Summary:] Red-figured Vases from the Apulian Workshops in the Archaeological Museum in Zagreb. *VAMZ*, 3.s., 8/1974: 83–118 + 32 T.

1976.

- Crvenofiguralne vaze iz apulskih radionica u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Summary: Red-figured vases from Apulian workshops in the Archaeological Museum in Zagreb. *Katalogi Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 1. Zagreb, 1976.
- Varaždinske Toplice – zaštitni radovi. [Résumé:] Varaždinske Toplice – Aquae Iassae – (R.S. de Croatie). *AP*, 18/1976: 72–76, 202 + T. 26–27. * Koautor: Marcel GORENC.
- Benkovac kod Okučana, Nova Gradiška – rimska ladanjska vila. [Résumé:] Benkovac – Okučani (R.S. de Croatie). *AP*, 18/1976: 79–81, 202 + T. 29–31. * Koautor: Marcel GORENC.
- Pregled tipova staklenog posuđa iz italjskih, galskih, mediteranskih porajnskih radionica na području Hrvatske u doba rimskog carstva. Summary: A survey of the types of glass vessels from Italic, Gallic, Mediterranean, and Rhenish (sic!) workshops on the territory of Croatia during the Roman Empire. Antičko steklo v Jugoslaviji. Ancient Glass in Yugoslavia. *Materijali* 11, 1976 (= *AVest*, 25/1974): 62–87.

1977.

- *Slikarstvo na grčkim vazama južnoitalskih radionica*. Katalog izložbe. Šibenik, 1977.
- Aquae Iasae – Varaždinske Toplice, nastavak istraživačkih i zaštitnih radova. [Résumé:] Aquae Iassae – Varaždinske Toplice en Slavonie. R.S. de Croatie. *AP*, 19/1977: 72–74 + T. 46–47. * Koautor: Marcel GORENC.

1978.

- Benkovac kod Okučana – rimska ladanjska vila, nastavak istraživačkih i zaštitnih radova. [Résumé:] Benkovac près d'Okučani (R.S. de Croatie). *AP*, 20/1978: 80–82, 107 +T. 46–47. * Koautor: Marcel GORENC.
- Istraživanja u Benkovcu kod Okučana 1976. godine. *VAMZ*, 3.s., 10–11/1977–78: 263–264.
- »Oblici i boje – antičko staklo iz fundusa muzeja.« *VAMZ*, 3.s., 10–11/1977–78: 267

1980.

- Andautonia – Ščitarjevo. [Résumé:] Andautonia (sic!), Ščitarjevo (RS de Croatie). *AP*, 21/1980: 90–94, 255 +T. 58–59. * Koautori: Marcel GORENC, Branka VIKIĆ-BELANČIĆ.
- Benkovac kod Okučana – rimska ladanjska vila. [Résumé:] Bukovac (sic!) Okučani (RS de Croatie). *AP*, 21/1980: 98–101, 255 +T. 46–47. * Koautor: Marcel GORENC. 203–231 + 19 T. *Koautor: Branka VIKIĆ-BELANČIĆ.
- Istraživanja i zaštitni radovi u Var. Toplicama od 1977–1979. g. *VAMZ*, 3.s., 12–13/1979–80: 233–235. *Koautor: Branka VIKIĆ-BELANČIĆ.
- Istraživanja u Benkovcu kod Okučana 1978–1979. g. *VAMZ*, 3.s., 12–13/1979–80: 236–238.

1981.

- *Grčke vaze. Katalog izložbe*. Pula, 1981.
- Arheološki nalazi teatarskog obilježja s područja Južne Panonije. Summary: Archaeological finds of theatrical character from Southern Pannonia. *Antički teatar na tlu Jugoslavije. Théâtre antique sur le sol de la Yougoslavie*. Novi Sad, 1981: 251–261 + 2 T.
- Andautonia, Ščitarjevo. [Résumé:] Ščitarjevo, l'antique Andautonia (RS de Croatie). *AP*, 22/1981: 66–69, 225 +T. 49. * Koautori: Marcel GORENC, Branka VIKIĆ-BELANČIĆ.
- Benkovac kod Okučana – rimska ladanjska vila. [Résumé:] Benkovac près de Okučani (RS de Croatie). *AP*, 22/1981: 80–83, 224 +T. 57–58. * Koautor: Marcel GORENC.
- Istraživanja u Benkovcu kod Okučana 1980. god. *VAMZ*, 3.s., 14/1981: 137–138.
- »Arheološki spomenici s područja Zagreba i bliže okolice«. *VAMZ*, 3.s., 14/1981: 139–140.

1982.

- Benkovac i Cage kod Okučana – rimska vila. [Résumé:] Benkovac près de Okučane (sic!) (R.S. de Croatie). *AP*, 23/1982: 84–87, 187 +T. 38–39. * Koautor: Marcel GORENC.
- *VAMZ*, 3.s., 15/2 97–148 + 16 T. *Koautor: Branka VIKIĆ-BELANČIĆ.
- Benkovac, Cage. *VAMZ*, 3.s., 15/1982: 267–268.
- »Antički teatar na tlu Jugoslavije«. *VAMZ*, 3.s., 15/1982: 275–276.
- Varaždinske Toplice. *VAMZ*, 3.s., 15/1982: 305–306.
- Grčke vaze. *VAMZ*, 3.s., 15/1982: 309–310.

1984.

- Rimska ladanjska vila u Benkovcu kod Okučana. *Četvrti znanstveni sabor Slavonije i Baranje. Zbornik radova*, I. Osijek, 1984: 101–115. * Koautor: Marcel GORENC
- Benkovac istraživanja 1982/1983. god. Cage. *VAMZ*, 3.s., 16/1984: 301–303.

1985.

- *Rimsko staklo iz zbirke Arheol. muzeja u Zagrebu. Katalog izložbe*. Zagreb, 1985.

1986.

- Antičko ladanje i rimske vile u Benkovcu i Cagama. *Antičko ladanje i rimske vile u Benkovcu i Cagama*. (Katalog izložbe.) Nova Gradiška, (1986): 4–11: Zavičajni muzej Nova Gradiška. *
Koautor: Marcel GORENC

1988.

- Cage 1984–1986. *VAMZ*, 3.s., 21/1988: 158.

1991.

- Sezione greco-romana. *Tesori nazionali della Croazia. Capolavori dei Musei di Zagabria. Arheološki muzej*. Arezzo – Basilica inferiore di San Francesco 7 Settembre – 20 Ottobre 1991. Arezzo 1991: Centro Affari e Promozioni: 133, 143, 144, 147, 148–151, br. 113–116, 151, 153, 162, 165–172, 177–178.

1993.

- Sezione greco-romana. *Arte e cultura in Croazia. Dalle collezioni del Museo Archeologico di Zagabria. Torino – Museo di Antichità, 18 Marzo – 9 Maggio 1993*. Torino, 1993: 133, 143, 144, 147, 148–151, br. 113–116, 151, 153, 162, 165–172, 177–178.
- Antička zbirka. *Arheološki muzej u Zagrebu. Izbor iz fundusa*. Torino/ Roma 1993: 133, 143, 144, 147, 148–151, br. 113–116, 151, 153, 162, 165–172, 177–178.

1994.

- Cernički kraj u prapovijesti. *Sedam stoljeća Cernika. Zbornik radova*, I. Cernik, 1994: 7–12.

2009.

- Grčke i južnoitalske vaze iz Arheološkog muzeja u Zagrebu / Vases grecs et italiotes du Musée Archéologique de Zagreb. *Musei Archaeologici Zagrabienensis Catalogi et Monographiae*, 3, 2006, Zagreb 2009. Koautor: Branko VIKIĆ-BELANČIĆ. U suradnji s: Alexandra KARDIANOU.
- *Corpus vasorum antiquorum. Croatie. Vases grecs et italiotes. Zagreb Musée Archéologique*. Fascicule 1. Zagreb, 2008: Union Académique Internationale (Paris) – Musée Archéologique de Zagreb.*
Koautor: Branka VIKIĆ-BELANČIĆ. U suradnji s: Alexandra KARDIANOU. (u tisku)